

Millî Mücadele Döneminde Dertli Gazetesi

Dertli Newspaper During the War of Independence

Fahri KILIÇ¹

ÖZ

Millî Mücadele sırasında kamuoyu yaratma ve halkı yönlendirmede basın önemli rol oynamıştır. Mustafa Kemal Paşa Millî Mücadelenin başından itibaren basına büyük önem vermiş, Kuvâ-yı Milliye hareketinin yanında yer alan bir basının oluşması için çaba sarf etmiştir. İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde çıkartılan Millî Mücadele yanlısı gazeteleri ilgi ile takip etmiş, yürüttüğü mücadeleyi kamuoyuna duyurmada bir araç olarak görmüştür. Millî Mücadele'nin ulusal ve uluslararası kamuoyu desteğinin sağlanmasında, halkın doğru bilgi edinmesinde Millî Mücadele yanlısı basın önemli bir işlevi yerine getirmiştir.

Millî Mücadele döneminde Anadolu basının en önemli örneklerinden birisi Bolu'da yayınlanan Dertli gazetesidir. Vilayet matbaasında çıkartılan gazete Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yürütülen Millî Mücadele'nin Bolu'da sözcülüğünü yerine getirmiş, yayınları ile kamuoyunu aydınlatıp halkın bilinçlenmesini sağlamıştır. Gazete, 1919'dan 1928 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Gazetenin imtiyaz sahibi TBMM Bolu milletvekili İlyaszade Şükrü Bey'dir. Haftalık olarak çıkartılan gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü dava vekili Ali Saib Beydir. Gazetede Millî Mücadele ve erken Cumhuriyet Dönemi ile ilgili yayınlara, Bolu ve çevresine ait siyasi, iktisadi ve kültürel konulara yer verilmiştir. Dertli Gazetesi tam koleksiyonu ile günümüze kadar muhafaza edilebilen Anadolu basınının seçkin örneklerinden birisini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada Dertli Gazetesi'nin Hakkı Tarık Us Koleksiyonunda bulunan tüm sayıları gözden geçirilerek gazetede çıkan yazı ve haberler incelenerek gazetenin yazar kadrosu, yayın ilkeleri ve politikası hakkında veriler değerlendirilecektir. Doküman incelemeye dayalı olarak nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılacak çalışmada gazetede yer alan Millî Mücadele ile ilgili haber ve yazıların bölgede oluşturulan Kuvâ-yı Milliye'ye sağladığı destekele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Millî Mücadele, Basın, Dertli Gazetesi, Tunalı Hilmi, İlyaszade Şükrü

ABSTRACT

During the War of Independence the press played a great role in diverting and creating a public opinion. During the War of Independence, Mustafa Kemal Pasha prioritised the presence of the press and media, and performed great efforts to ensure its presence aside the Kuvâ-yı Milliye (National Forces). He followed pro-War of Independence press in İstanbul and various cities of Anatolia very closely, and saw them as a means to inform the public of the struggle that was taking place. Pro-War of Independence press in İstanbul and

*Sorumlu yazar/Corresponding author:

Fahri Kılıç (Doç. Dr.),
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi/Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü,
Bolu, Türkiye.
E-posta: kilic_f@ibu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0882-5811

Başvuru/Submitted: 08.09.2019

Revizyon Talebi/Revision Requested:
03.10.2019

Son Revizyon/Last Revision Received:
22.10.2019

Kabul/Accepted: 23.10.2019

Online Yayın/Published Online: 06.11.2019

Atf/Citation: Kılıç, Fahri. "Millî Mücadele Döneminde Dertli Gazetesi," *Türkiyat Mecmuası- Journal of Turkology*, 29, 'Millî Mücadele' Özel Sayısı (2019): 75-87.
<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.643691>

Anatolia became a crucial part in gaining the support of national and international actors, as well as playing a great role in fulfilling its duty by correctly informing the public.

One of the most important examples of the Anatolian press during the National Struggle Period was the Dertli newspaper in Bolu. The newspaper was published in the provincial printing house, and it informed and enlightened the public on the War of Independence led by Mustafa Kemal Atatürk as the provincial spokesperson. The newspaper was published between 1919 and 1925. The Publisher of the newspaper was known as Deputy of Bolu to the Turkish Grand National Assembly, İlyaszade Şükrü Bey. The editor-in-chief of the weekly newspaper was Ali Saib Bey. The newspaper published news on the War of Independence, the early stages of the Republic, as well as news on politics, business and culture in Bolu and its surrounding provinces. The Dertli Newspaper is one of the outstanding examples of the Anatolian press, which has been kept up to the present day with its full collection.

In this study, all the issues of the Dertli newspaper in the Hakkı Tarık Us Collection will be reviewed, and the articles and news in the newspaper will be examined, and the data on staff, publication principles and policy of the newspaper will be evaluated. The study will be conducted using a qualitative research method based on document review and the contribution of the news and articles related to the War of Independence, and its contribution to the National Forces.

Keywords: War of Independence, Press, Dertli Newspaper, Tunalı Hilmi, İlyazade Şükrü

EXTENDED ABSTRACT

The press supportive of the national struggle played a crucial role in informing people and seeking national and international support for the National Struggle. Mustafa Kamal Pasha aimed to continue the Struggle with the support of the press. In this period the newspapers Minber, İrade-i Milliye and Hakimiyet-i Milliye paved the way for the foundation of Anatolian News Agency and the Press General Directorate.

There was a visible increase in the number of Anatolian press supportive of the national struggle carried out under the leadership of Mustafa Kamal Pasha after the Greek occupation of İzmir. These newspapers, published with great devotion, became the announcers for the national struggle rising as a result of the unfair occupation of Anatolia by the Allied Powers. The newspapers were published notwithstanding big difficulties financially and technically, but published only 200-600 pieces. Generally, most of them were colourless two pages without pictures, only with one sheet. Those published two-three times a week were four pages.

We must appreciate the effort and determination of those newspapers that supported the national struggle despite material and nonmaterial difficulties, sought ways for the liberation of the nation and the land, and tried hard to raise the awareness of the people. One of those newspapers which were published in line with national profits despite censor and oppression by the Allied Powers and the collaborator Damat Ferit Pasha Government, was the newspaper Dertli, published in Bolu. The newspaper published in the Bolu Provincial Press acted as spokesperson in the region for the National Struggle, and raised awareness among the people with its issues, including local news, the newspaper usually conveyed the National Struggle themed news and developments in the national and international press. The paper had the goal to inform its readers on fields like education, health, history and religion, as well as citing national and international political issues. It was generally published as one sheet,

two pages, and the upper part of the first page included a logo of Dertli, the grant holder, managing director, printing house, editorial room, year, issue, sales, subscription info and advert fares. The newspaper was published from 1919 until 1928. The grant holder of the newspaper was İlyaszade Şükrü Bey, Member of Parliament for Bolu. The newspaper was published weekly, and the editor in chief was attorney Ali Saib Bey, while the contributors included names such as Tunalı Hilmi Bey. It included publishing about the National Struggle and the Republican Period, as well as political, financial and cultural issues in Bolu, and the environment. The people of Bolu supported the Struggle and held aid campaigns with all efforts as in all of Anatolia. The amounts collected via these campaigns were released to the public in detail in the relevant issues. Each victory in the National Struggle was announced to the readers with great joy in every issue. The celebrations in the city, as a result of those good news, were also included in the newspaper. The headlines in the newspaper were Mustafa Kamal Pasha, parliamentary elections, the Independence Court, the Damat Ferit Pasha Government, Sultan Vahdettin, Turkish-Greek War, election rallies held in Bolu during the National Struggle, aid campaigns in Bolu during the National Struggle, the Paris Conference, the sultanate, the caliphate, the Treaty of Lausanne, practices of forestry, industry, prosperity and education in Bolu, and the Malta memoirs of Mehmet Akif Bey. Analysing the editorials, articles highlighting social unity, political and financial development catch our attention. Articles generally had a fluent language use and included comments on the National Struggle. Besides, there were periodical writings on political developments, education, prosperity and economy. Because of the political and social circumstances Mustafa Kamal wrote often on love of the country, nation, and flag, not submitting to the enemy, giving one's own, being determined and anti-Greek. The newspaper Dertli is an outstanding example of Anatolian press that has been kept until today as a whole collection. Thus, the newspaper is a fundamental source for the history of the National Struggle.

In this work, all issues of the newspaper Dertli based in the Hakkı Tarık Us Library will be scanned, writings and news will be analysed, and the editorial staff, publishing principal and policy will be evaluated. A qualitative research method based on document analysis will be used. We will discuss Contribution of the Struggle-related news and writings of the Turkish Revolutionaries formed in the region.

1. Giriş

Millî Mücadele sırasında kamuoyu yaratma ve halkı yönlendirmede basının önemli rolü olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele boyunca millî bir basın oluşmasına çalışmış ve Millî Mücadele’yi basından aldığı güçle sürdürmeyi amaç edinmiştir. Minber, İrade-i Milliye, Hakimiyet-i Milliye gazeteleri Anadolu Ajansı ve Matbuat Umum Müdürlüğü’nün kurulmasına öncülük etmiştir.

Dönemin basını, Anadolu’da ve İstanbul’da Millî Mücadele yanlısı ve karşıtı olarak iki farklı yayın politikası izlemiştir.¹ İstanbul basınında Millî Mücadele’den yana olan gazetelerden bazıları Tasvir-i Efkâr, Vakıf, İkdâm, Zaman, Akşam, Tercüman, İstiklâl, İleri, Yenigün ve Minber’dir.² İstanbul basını içinde Millî Mücadele yanlısı gazetelerin yazı kadrosunda dönemin ünlü gazetecilerinden Cenap Şahabettin, Ruşen Eşref (Ünaydın), Abdülhak Hamid (Tarhan), Yahya Kemal (Beyatlı), Süleyman Nazif gibi isimler yer almıştır.

İtilaf Devletlerinin baskısıyla İstanbul Hükümeti, Millî Mücadele yanlısı İstanbul basınına ağır bir sansür uygulamıştır. Millî Mücadele ile ilgili olumlu haberler kısıtlanmış, Mustafa Kemal Paşa’nın, resminin basılması, adının yanında “Paşa” unvanının yazılması yasaklanmıştır. Bu engellemeler nedeniyle, zaman zaman gazete sayfaları boş sütunlar halinde çıkmıştır. Hiçbir İstanbul gazetesi, Erzurum Kongresi’nden söz edememiş, Sivas Kongresi kararlarına yer verememiştir. Gazetelerin üzerinde ağır baskıların olduğu bu dönemde yine de Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Akşam gibi gazeteler sansürlenmiş sayılarıyla da olsa Anadolu harekâtı ve Mustafa Kemal Paşa’dan söz etmekten, Millî Mücadele’ye ait haberleri yayımlamaktan geri kalmamışlardır.³

İstanbul’da Millî Mücadele yanlısı gazetelerin yanı sıra İstanbul Hükümetinin ve İngilizlerin desteklediği Millî Mücadele’ye karşı çıkan gazeteler de yayımlanmıştır. Millî Mücadele’ye karşı olan bu İstanbul gazetelerinden bazıları ise Alemdar, İrşad, Akşam, İstanbul, Peyam-ı Sabah, Serbesti gazeteleri ve Ümit dergisidir. Bu gazetelerin yazarları arasında Millî Mücadele karşıtı yazılarıyla Refî Cevat (Ulunay), Refik Halid (Karay), Ali Kemal gibi dönemin tanınmış yazarları yer almıştır.⁴

Mustafa Kemal Paşa ve onun öncülüğünde yürütülen Millî Mücadele’yi destekleyen hatırı sayılır sayıda bir Anadolu basını bulunmaktadır. Özellikle Millî Mücadele’yi destekleyen Anadolu basınına sayısında İzmir’in Yunan işgaline uğramasından sonra gözle görülür bir artış olmuştur. İtilaf Devletlerinin Anadolu’daki haksız işgalleri sonucunda doğmaya başlayan ulusal direncin sözcülüğünü Anadolu’nun birçok şehrinde fedakârlıklarla çıkartılan bu gazeteler yapmıştır. Millî Mücadele’yi destekleyen Anadolu basını arasında

1 Yücel Özkaya, “Millî Mücadele’de Anadolu Ajansı’nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2, (1985), 589-590.

2 Nuri İnuğur, *Türk Basın Tarihi*, (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992), 19.

3 Hülya Baykal, “Millî Mücadele’de Basın”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4/11, (1988), 471-479.

4 İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşı’nda Türk Basını (Mayıs 1919-Temmuz 1921) Türkiye İle İlgili Dış Haberler ve Bunların İç Basındaki Tepkileri*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayını, 1981), 3-13.

yer alan bazı gazeteler, İzmir’de “Hukûk-ı Beşer”, Sivas’ta “İrâde-i Milliye”, Ankara’da “Hâkimiyet-i Milliye”, önce İstanbul’da sonra Ankara’da “Yeni Gün”, önce Eskişehir’de “Yeni Dünya”, sonra Ankara’da “Seyyâre-i Yeni Dünya” önce Afyon, sonra Konya, daha sonra da Ankara’da “Öğüt”, Balıkesir’de “Ses”, “Doğru Söz” ve “İzmir’e Doğru”; Adana’da “Adana” ve “Yeni Adana”; Kastamonu’da “Açıksöz”; Konya’da “Babalık” ve “Nasihat”; Erzurum’da “Albayrak” ve “Varlık”; Amasya’da “Emel”, “Hakikat” ve “Hadâse”; Edirne’de “Ahali”, “Trakya” ve “Yeni Edirne”; Trabzon’da “İstikbâl”; Giresun’da “Işık”, “Gedikkaya” ve “Yeni Giresun”; Samsun’da “Ahali”; Antalya’da “Anadolu”; İzmir’de “Sadâ-i Hak” ve “Anadolu”; Nazilli’de “Aydın İli”; Bursa’da “Ertuğrul”, “Hüdâvendigâr”, “Kardaş” ve “Arkadaş”; Eskişehir’de “Ahrar”; Kayseri’de “Adana’ya Doğru”, “Erciyes”, “Misâk-ı Millî” ve “Kayseri”; Ordu’da “Güneş”, “Ses” ve “Ordu Bucak”; Samsun’da “Aksisedâ” ve “Ahali”; Artvin’de “Yeşil Yuva”; Elazığ’da “Satvet-i Milliye”; Maraş’ta “Amâl-i Milliye”; Bolu’da ve “Türkoğlu”, “Dertli”dir.⁵

İstanbul Hükümetinin ve İşgal güçleri tarafından desteklenen Millî Mücadele karşıtı Anadolu basını arasında yer alan bazı gazeteler ise Trabzon’da “Selâmet”, Balıkesir’de “İrşâd”, Adana’da “Ferdâ”, Kastamonu’da “Zafer”, İzmir’de “Köylü”, “Şark”, “Müsâvât” ve “İslâhât”, Edirne’de “Teemmin”, Bandırma’da “Adalet”, Bursa’da “Bursa” ve “Mücâhede”dir.

Millî Mücadele döneminde Anadolu’daki gazeteler, ekonomik ve teknik açıdan büyük zorluklarla yayımlanmış; ancak 200-600 adet basılabilmıştır. Gazetelerin çoğu renksiz ve resimsiz iki sayfa, tek yapraktır. Haftada iki-üç gün çıkanlar ancak dört sayfadır. Bu gazetelerin haberleri okuyucularına aktarış, biçimleri, sütun sayıları hemen hemen aynıdır. Başyazarları bellidir ancak kesin yazar kadroları yoktur. Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Mehmet Akif (Ersoy), Reşat Nuri (Güntekin) gibi dönemin bazı ünlü yazarları Anadolu’da yayın yapan bu gazetelere zaman zaman yazılarıyla destek olmuşlardır. Millî Mücadele döneminin gazeteleri genellikle konusu vatan sevgisi olan lirik tarz ve üslupta şiirler yayımlamışlardır.⁶

Millî Mücadele Dönemi’nde özellikle maddî ve manevî sıkıntılara rağmen direniş destekleyen, vatan ve milletin kurtuluşu için yol arayan, halkı bilinçlendirmeye çalışan Anadolu basınının gayret ve azmi takdire şayandır. Bu dönemde zorluklar içinde, milletin çıkarları doğrultusunda yayın yapan gazetelerden biri de Bolu’da çıkmış olan Dertli Gazetesidir.⁷

a) Bolu’da Yerel Basının Ortaya Çıkışı

Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi’nin 8 Ekim 1864 tarihinde ilan edilmesinden sonra ilk defa Tuna Vilayetinde bir vilayet matbaası kurulmuş ve vilayet adına bir gazetenin çıkarılması kararlaştırılmıştır. Daha sonra özellikle 1866 tarihinden itibaren başka vilayetler de kendi matbaalarını kurup, gazetelerini çıkarmaya başlamışlardır. XX. yüzyılın başında sayısı

5 İnuğur, *Türk Basın Tarihi*, 361-362.

6 Bahir Selçuk, “Millî Mücadele’nin Elazığ’dan Yükselen Sesi Satvet-i Milliye’nin Edebi Yönü Üzerine”, *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2, 2018), 1026-1028.

7 Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İnkılap Yayınevi, (İstanbul: 2001), 110-111.

otuzu bulan vilayet matbaaları aynı zamanda dergi ve gazeteler için basımevi görevini üstlenmişlerdir. Böylece taşra/yerel dergi sayısında büyük bir artış meydana gelmiştir. Tanzimat Dönemi yerel basını ve vilayet matbaaları merkezin taşıyıcı idare etmesinde önemli araç haline gelmiştir.⁸ Bu da vilayetlere dergilerin girmesini, bölgesel dergiciliğin doğmasını ve bu dergilerin ışığında bir kamuoyunun oluşmasını sağlamıştır

Vilayet matbaalarının bir örneği de 1913 yılında Bolu'da kurulmuştur. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Bolu Vilayet Matbaası açıldıktan sonra Vilayet Gazetesi'nin yanı sıra, salname, haber bültenleri, resmî bildiri ve duyurular ile sanat ve edebiyat içerikli dergi ve gazeteler çıkarılmaya başlanmıştır. Bu dönemde (1913) Mithat Kemal Bey tarafından Ferda; Hacı Ağâh, İsmail Cemil, Âdem Zeki, Mehmet Cemil beyler tarafından da (1916) Kardeş isimli dergiler çıkarılmıştır. Millî Mücadele ve erken Cumhuriyet Döneminde ise Dertli, Türkoğlu, Kürsü-i Millet, Gamlı, Duygu Yurdu, Yeni Yol, Millî Gaye Altın Yaprak ve Yeşil Yaprak gibi dergi ve gazeteler yayımlanmıştır. Bu yayınlardan sonra Bolu'da ciddi bir süreli yayın geleneği başlamış, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar süregelmiştir.

b) Dertli Gazetesi

Millî Mücadele Döneminde Bolu'da yayımlanan Dertli Gazetesi'nin imtiyaz sahibi İlyazade Şükrü, Mesul Müdürü Dava Vekili Ali Saib ve Baş Yazarı, Dr. Şerafettin Abdurrahman Bey'dir. Bolu Vilayet Matbaası'nda basımı yapılan Dertli Gazetesi; 1. ve 8. sayılar arasında; Cumartesi günleri, 9. sayıdan 66. sayıya kadar; Pazartesi günleri yayımlanmıştır. Gazete, 67. ve 78. sayılar arasında; haftada iki gün (Pazar ve Salı) yayımlanmış, 79. sayıdan, 175. sayıya kadar haftada bir gün (Salı) yayımlanmıştır. Dertli Gazetesi'nin satış fiyatı; 1. ve 8. sayılar arasında, 2(iki) kuruş, 9. ve 175. sayılar arasında 100 para, sayfa sayısının artırıldığı günlerde de 4 (dört) veya 5(beş) kuruşa⁹ satılmıştır. Gazete 1919 yılından 1928 yılına kadar düzenli olarak yayımlanmış genellikle siyasi, mizahi ve edebi konulara yer vermiştir.

Gazetenin Cumhuriyet'in ilanından sonra logosu ve mesul müdürü değişmiştir. Gazetenin yeni mesul müdürlüğüne Yağlıoğlu Ahmet Reşat Bey'in göreve gelmesiyle de yeni başlığın yanında siyasi, ilmi mizahi, Cumhuriyetçi ve halkçı bir Türk gazetesidir¹⁰ ibaresi yer almıştır.

İsmi Bolulu ünlü şair Dertliden alan aynı zamanda Türk Milletinin içinde bulunduğu durumu ifade eden Dertli, Millî Mücadele yanlısı bir yayın politikası izlemiştir. Tevriye sanatı kullanılarak ismi belirlenen Dertli Gazetesi Bolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin de sözcülüğünü yapmış, sık sık Mustafa Kemal Paşa ve millî kuvvetlerin cephelerdeki başarılarını okuyucularına aktarmıştır. Gazetenin zaman zaman ortaya çıkan mali sorunları ise sahibi Mehmet Şükrü Bey tarafından karşılanarak yayım hayatı sürdürülmüştür.¹¹

8 Bülent Varlık, "Yerel Basının Öncüsü: Vilayet Gazeteleri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.1, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985), 99-...

9 Celal Yılmaz, *Millî Mücadele'de Dertli Gazetesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1991), 4.

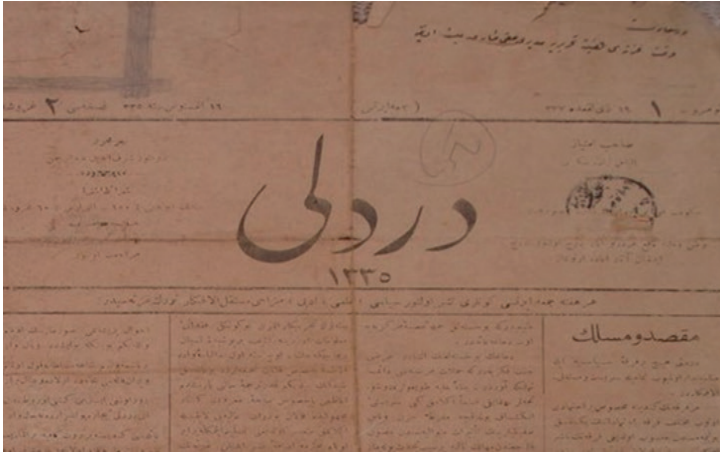
10 *Dertli Gazetesi*, 6 Ağustos 1928.

11 Serap Üstünel Gül, *TBMM Bolu Mebusu Mehmet Şükrü Gülez (1920-1939)*, (Bolu: Bamer Yayınları, 2015), 8-12.

c) Dertli Gazetesinin Yayın İlkeleri

Dertli Gazetesi'nin 16 Ağustos 1919 tarihinde yayımlanan ilk sayısında; Dertli başlığı altında; Her hafta Cumartesi günleri neşrolunur; siyasi, ilmî, edebî, mizahi, müstakil, elefkar Türk gazetesidir ifadesi yazılıdır. Yine bu ilk sayıda; Maksat ve Meslek başlığı altında gazetenin amaç ve ilkeleri belirtilmektedir: Dertli, hiçbir fırka-i siyasiye ile münasebettar olmayıp, tamamıyla serbest ve müstakil elefkardır. Bütün gayemiz hak ve hakikati takip ve izhar ile milleti tadyip ve irşad etmektir. Hak ve hakikat ne kadar acı olsa da, tatlıdır. Millet hakikati anlayıp hak verdikçe daima bir sükûnet ve itidalin muti bir lisanı olur. Her türlü ihtirasattan menafî hasiseyi maddiye ve maneviyeden azade olan mesaimizdeki emel-i yegânemiz, hak ve hakikatten ayrılmayarak bir niyeti menafî mülk ve millete çalıştığımız görüldükçe, sığınacağımız saye-i teveccühattan mahrum bırakılmamaklığımızdır.¹² İfadesine yer vermiştir.

Millî Mücadele Döneminde Bolu'da yayımlanan Dertli, izlediği yayın politikası ile Bolu'da Kuvâ-yı Millîye lehine kamuoyu oluşturmayı amaç edinmiştir. Gazete, yerel haberlere yer vermekle birlikte, genelde ulusal ve uluslararası basın ajanslarında yer alan Millî Mücadele odaklı haberler ve gelişmeleri de okuyucularına aktarmıştır.¹³ Genellikle tek yaprak iki sayfa olan gazetenin ilk sayfasının en üst kısmında dertli yazan logosu imtiyaz sahibi, mesul müdürü, basıldığı matbaa, idarehanesi, yıl, sayı, satış, abonelik bilgileri ve ilan tarifeleri bulunmaktadır.

Resim 1

Dertli Gazetesi Millî Mücadele döneminde Damat Ferit Paşa Hükümetinin uygulamalarına karşı izlediği yayın politikası nedeniyle yayınlarına bir süre ara vermek zorunda kalmıştır.

12 *Dertli Gazetesi*, 16 Ağustos 1919.

13 *Dertli Gazetesi*, 16 Ağustos.1919.

Gazetenin 25 Nisan 1921 tarihli 56. sayısında çıkan yazıda “...Ah güzel İstanbulumuzun sefil sakinleri!.. Silkinin ki üstünüzdeki alçaklık tozları uçup gitsin. Silkinin ve ölmeye hazır olduğunuzu herkese belli edin. Bu büyük kapışmada sizin de payınız bulunsun”...¹⁴ Yazısı üzerine sansür kurulu tarafından geçici bir süre gazete kapatılmıştır.

d) Mehmet Şükrü (Güleç) Bey

Dertli Gazetesinin sahibi Mehmet Şükrü Bey, 1869 yılında Bolu’da dünyaya gelmiştir. Babası İlyaszâde Hacı Emin Efendi, annesi Sıddıka Hanım’dır. İlk ve ortaöğrenimini Bolu Rüşdiye Mektebinde tamamlamıştır. Bolu Bidâyet Mahkemesi Kaleminde 1883 yılında memuriyete başlamış ardından da 1885’te Mudurnu Mahkemesi 2.

Kâtipliği, 1889’da Bolu Bidâyet Mahkemesi Zâbit Kâtipliği’ne atanmış, 1909’da Bolu Bidâyet Mahkemesi Başkâtip Yardımcısı, 1911’de Başkâtip olmuştur. Memuriyetinin yanı sıra dava vekilliği ve ticaretle uğraşan Mehmet Şükrü Bey siyasete de ilgi göstermiştir. Bu dönemde İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne üye olup, cemiyetin Bolu şubesi riyasetinde idare heyeti azalığına seçilmiştir.¹⁵ Mondros Mütarekesi’nin ardından da İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kapatılmasıyla yerine açılan Teceddüt Fırkası’nın Bolu şubesi riyasetine Mehmet Şükrü Bey üstlenmiştir.

Mehmet Şükrü Bey, Sivas Kongresi’nin toplanmasından sonra Millî Mücadele’ye iştirak ederek Bolu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti’nde görev almıştır. TBMM’nin 1. dönemi için yapılan seçimde Bolu Mebûsu olarak seçilmiştir. Bu sırada Bolu ve çevresinde bir ayaklanmanın baş göstermesi üzerine Mustafa Kemal Paşa’nın direktifleriyle oluşturulan Heyet-i Nâsiha üyeliğine seçilmiştir. Ancak Gerede’de asilerin eline düşen Mehmet Şükrü Bey ve Heyet-i Nâsiha’nın diğer üyeleri ile birlikte millî kuvvetlerin isyanı bastırması sonucunda kurtulabilmişlerdir. Yaklaşık iki ay süren esaretten sonra Meclis’teki görevine tekrar dönen Mehmet Şükrü Bey Adalet, Bütçe, Mali Kanunlar, Tapu-Kadastro ve İktisat Komisyonlarında görev yapmıştır. TBMM 2. dönem için 11 Ağustos 1923’te yapılan seçimlerde yeniden Bolu Mebûsu seçilen Mehmet Şükrü Bey, Bu dönemde İktisat, Umûr-ı Tasarrufiye, Nizâmname-i Dâhili, Ziraat, Kadastro ve Divân-ı Muhasebât Komisyonlarında bulunmuştur. Mehmet Şükrü Bey, TBMM 3. Dönemi için 1 Kasım 1927’de yapılan seçimde tekrar Bolu Mebusu seçilmiştir. Bu dönemde de Tarım Komisyonunda çalışmıştır. TBMM’nin 4. dönem için 4 Mayıs 1931’de yapılan seçimde tekrar milletvekili seçilen Mehmet Şükrü Bey, bu dönemde de İktisat Komisyonu’nda bulunmuştur. TBMM’nin 5. Döneminde bir kez daha Bolu’dan Mebûs seçilerek 1 Mart 1935’te Meclis’e girmiştir. Dönem boyunca Ziraat Encümeni üyeliği ve Orman Kanunu Muvakkat Encümeni’nde¹⁶ görev almıştır.

Mehmet Şükrü Bey, Bolu bölgesindeki ayaklanmaları bastırmak konusundaki başarılı ve fedakârca hizmeti sırasında 9 yerinden yaralanmış olması nedeniyle 20 Nisan 1925 tarih

14 Cumhurbaşkanlığı Arşivi, (CBA) İ..DUİT/17- 87.

15 TBMM ATHKÖ, Sicil No:64.

16 İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem, (1935-1939)*, C.2, (Ankara: 2001), 119.

ve 131 sayılı Meclis kararıyla Kırmızı-Yeşil şeritli İstiklâl Madalyası ile taltif edilmiştir.¹⁷ Mehmet Şükrü Bey 1920 yılında, Bolu milletvekili olarak Meclis'e girmiş ve bu görevi kesintisiz olarak, beş dönem, 1939 yılına kadar devam ettirmiştir. Mehmet Şükrü Bey 1950 yılında vefat etmiştir.¹⁸

f) Dertli Gazetesinde Yayımlanan Yazıların (Makalelerin) Özellikleri

Dertlinin Gazetesinin en büyük özelliği dönem basını gibi, Millî Mücadele'ye destek olmak, halkı bilinçlendirmek, bilgilendirmek amacıyla yazılar ve haberler yayımlamak olmuştur. Ayrıca şehrin ve şehir halkının sorunlarını sütunlarına taşımış, okuyucularını yaşadıkları yerle ilgili konularda aydınlatmaya çalışmıştır. Gazete, uluslararası ve ulusal siyasi konuları halka aktarmaya çalışmasının yanı sıra eğitim, sağlık, tarih, din gibi alanlarda da okuyucularına bilgi vermeyi amaç edinmiştir.

Gazetede siyasi ve tarihî özellikteki başyazılar, şiirler ve edebî yazılar, duyuru ve haberlerden, oluşan bir içeriğin var olduğu görülmektedir. Dertli Gazetesinin başyazıları genel olarak bilgilendirme amaçlı siyasi, tarihî özelliktedir. Bunun yanında ön ve arka sayfalarda öğretici yanı ağır basan yazılar da yer almaktadır.

Gazetenin başyazıları incelendiğinde toplumsal dayanışmayı siyasi ve ekonomik gelişmeyi ön plana çıkartan yazılar dikkat çekmektedir. Makalelerde genellikle akıcı bir dil kullanmış Millî Mücadele konulu yorumlara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra dönemsel olarak ortaya çıkan siyasi politik gelişmeler, eğitim, bayındırlık ve iktisadi gibi alanlarda yazılar yazılmıştır.

Dertli Gazetesinde yayımlanan yazıları şu başlıklar çerçevesinde tasniflemek mümkündür: Mustafa Kemal Paşa ve TBMM ile ilgili yazılar, I. TBMM için yapılan seçimler ile ilgili yazı ve haberler, İstiklal Mahkemesi ile ilgili yazılar, İstanbul Hükümeti, Damat Ferit Paşa, Sultan Vahdettin ile ilgili yazılar, Türk-Yunan Savaşı ile ilgili yazılar, Millî Mücadele sırasında Bolu'da yapılan mitingler, kutlamalar, toplanan yardımlarla ilgili yazı ve haberler, Paris Konferansı ile ilgili yazılar, Saltanatın ve Halifeliğin kaldırılması ile ilgili yazılar, Lozan Konferansı ile ilgili yazılar, Bolu'da ormancılık ile ilgili yazı ve haberler, sanayileşme ve iktisadi konularla ilgili yazı ve haberler, bayındırlık ile ilgili yazı ve haberler, Eğitim uygulamaları¹⁹ ile ilgili yazı ve haberler yer almaktadır.

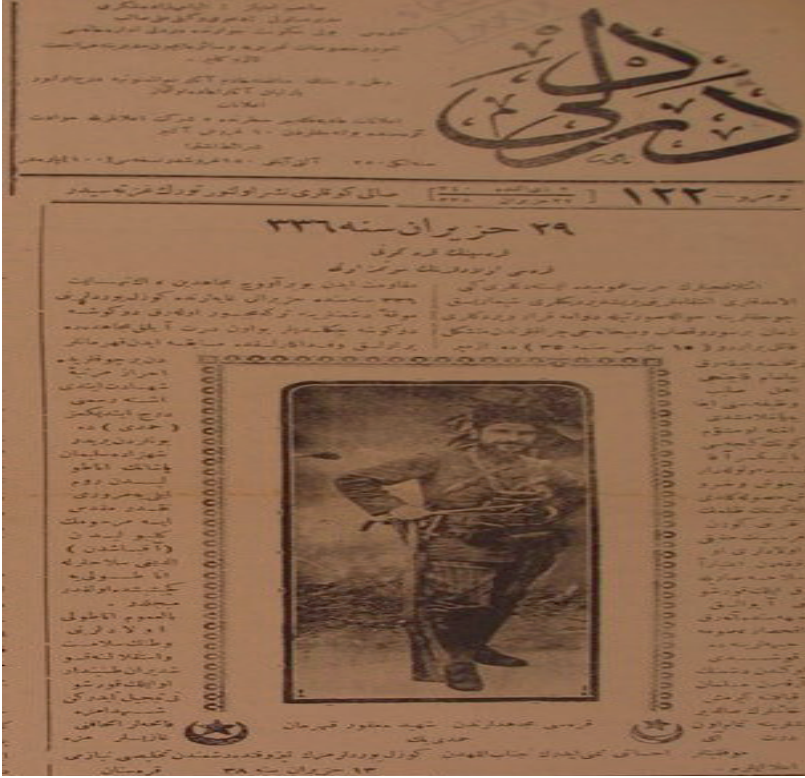
Gazetede dikkat çekici bir yazı dizisi ise Mithat Akif Bey'in Malta hatıralarıdır. Beş ayrı sayıda yayımlanan hatıralar gazetenin Millî Mücadele tarihi araştırmaları için temel bir kaynak olma özelliğini oluşturmaktadır. Gazetenin yazarları arasında Cumhuriyetin kurucu kadrolarının arasında önemli bir yere sahip olan ve aynı zamanda Bolu Milletvekili olarak I.

17 Erol Evcin, *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi (Olaylar ve İz Birakanlar)*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2013), 664-666.

18 Üstünel Gül, *TBMM Bolu Mebusu Mehmet Şükrü Gülez (1920-1939)*, 46-69.

19 Yılmaz, *Millî Mücadele'de Dertli Gazetesi*, 4.

TBMM’de görev yapan Tunalı Hilmi Bey’in de “Kurtuluş İmcesi”²⁰ başlığı ile yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Resim 2

Gazete ilerleyen yıllarda logosunda değişikliğe gitmiştir. Gazetenin resimli olarak nadir basılan sayısında Karesi muharebelerinde şehit düşen Hamdi Bey ile ilgili haber görülmektedir.²¹

g) Dertli Gazetesinde Millî Mücadele İle İlgili Haber Örnekleri

Dertli Gazetesinde Millî Mücadele döneminin en önemli gelişmeleri günü gününe aktarılmış Kuvâ-yı Milliye lehine bir kamuoyunun oluşması için çaba sarf edilmiştir. Öncelikle Batı Cephesinde Yunanlılara karşı elde edilen başarılar okuyuculara bütün detayları ile aktarılmıştır. Bu örneklerden oluşan pek çok haber gazetenin hemen her nüshasında yer almaktadır. Ayrıca Millî Mücadeleye kamuoyu desteğini sağlamak amacıyla bir yayın politikası izlenmiştir. Örneğin Bolu Müdafaa-ı Vatan Gazi Kadınlar Cemiyeti üyesi

20 Zekai Konrpa, *Bolu Tarihi*, (Bolu: Vilayet Matbaası, 1960), 630-633.

21 *Dertli Gazetesi*, 29 Haziran 1936.

Bolu kadınlarının erkeklere hitaben yazdığı dilekçe Bolu mutasarrıflığı vasıtasıyla telgrafla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına da iletilmiştir. Bu dilekçe ile erkekleri ülkenin kurtuluşu için harekete geçirmeyi amaçlayan kadınlar gerekirse cepheye gideceklerini ifade etmişlerdir. Kadınların bu hareketine dikkatleri çekmek isteyen Dertli Gazetesi “*Erkeklerimiz Okusun ve Utansın*” başlığı altında bu dilekçeyi “*Gazi Kadınlar Cemiyeti tarafından makam-ı mutasarrıfıyeye takdim edilen arzıyı gözlerimiz yaşararak bervech-i ati derc ediyoruz.*”²² sözleriyle aynen yayınladığını belirtmiştir.

Kadınların bu teşebbüsü sadece Bolu kamuoyuna duyurulmamıştır. “*İstilaya Karşı Kadınlarımız Ne Diyorlar?*” başlığıyla Ankara’da yayınlanan 23 Temmuz 1920 tarihli Hâkimiyet-i Milliye ve “*Bolu Kadınlarının Erkeklere Hitabı*” başlığıyla Kastamonu’da çıkan 26 Temmuz 1920 tarihli Açıklöz²³ gibi gazetelerde de yer almıştır.

Millî Mücadele Döneminde Bolu’da yapılan yardım kampanyalarına da Dertli Gazetesi öncülük etmiştir. Örneğin Bolu Hilal-i Ahmer Hanımlar Şubesinin başlattığı yardım faaliyetlerine destek verilmesi yönünde haberler yapılmıştır. Millî Mücadeleye yardım toplamak amacıyla Bolu Hilal-i Ahmer Hanımlar Şubesinin 10 Şubat 1921 Perşembe günü Anamektebi salonunda şehitler için düzenlenen tören okuyucularına duyurulmuştur. Törende Kuvâ-yı Milliye’nin amacı, kadınların vatanperverliği hakkında uzun bir açıklamada bulunulmuştur. Öğrenciler de marşlar söylenmiş, şiirler okumuştur. Programın heyecanıyla kadınlar adeta birbirleriyle yarışırcaasına hemen yardım kampanyasına katılmışlardır. Başkan İnyet Hanım’ın yaptığı 800 liralık yardımdan başlayarak çoğunluğu asker ve sivil bürokratların eşleri yardımda bulunmuşlardır.²⁴ Cemiyetin ilk toplantısında 15.800 kuruş bağış toplanmıştır.²⁵ Dertli Gazetesi halka örnek oluşturması düşüncesiyle yardımda bulunan kadınların ismini ve verdiği para miktarlarını uzunca bir liste halinde şekilde yayımlamıştır.

2. Sonuç

Millî Mücadele Dönemi Anadolu basınının önemli temsilcilerinden olan Dertli Gazetesi, Millî Mücadele’ye destek olmak ve bu çerçevede halkı bilgilendirmek gayesiyle ortaya çıkmış, bunun yanında okuyucularını şehir, ülke ve dünya ölçeğindeki önemli olaylardan da haberdar etmiştir. Siyasi ve tarihî özellikteki yazılar, edebî metinler, güncel haberler, eğitim uygulamaları, ilanlar duyurular gazetenin içeriğini oluşturmuştur.

Bu yönüyle Dertli, sadece tarihî, siyasî ve sosyal yazılar neşreden bir gazete olmamış, her yönüyle okuyucusunu aydınlatmaya çalışan bir yayın politikası izlemiş; mali ve teknik

22 *Dertli Gazetesi*, 19 Temmuz 1920.

23 Nuray Özdemir, “Millî Mücadelede Kadın Desteği: Bolu Müdafaa-ı Vatan Cemiyeti”, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, (2011), 50-61.

24 Nuray Özdemir, “Millî Mücadele Döneminde Bolu Hilal-i Ahmer Cemiyeti”, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, (2012), 83-106.

25 *Dertli Gazetesi*, 14 Mart 1337.

sıkıntılara rağmen yayımlanmaya devam etmiştir. Siyasi, ilmî, edebî, tarihî, dinî pek çok konuda yazılar yayımlamıştır.

Millî Mücadele'nin verildiği bir dönemde yayın yapmış olan Dertli, dönemin siyasi ve sosyal şartlarından dolayı Mustafa Kemal, vatan, millet ve bayrak sevgisi, düşmana boyun eğmeme, gayret gösterme, azimli olma, Yunan karşıtlığı gibi konuları sıkça işlemiştir.

Mehmet Şükrü Bey, Millî Mücadele'nin hemen başında yayımlaya başladığı gazetesinde İtilaf Devletlerinin Anadolu işgalini gerçekleştirmek için yapmaya çalıştıkları siyasî ve askerî manevralarını sıkça dile getirmiştir.

Millî Mücadele'de elde edilen askerî zaferler gazetenin her sayısında büyük bir sevinçle okuyucularına duyurulmuştur. Bu haberler sonucunda şehirde oluşan kutlama törenleri de yine okuyuculara haber olarak sunulmuştur.

Şehir halkı bütün Anadolu'da olduğu gibi tüm imkânlarıyla Millî Mücadele'ye destek vermiş yardım kampanyaları düzenlemiştir. Bu kampanyalarda elde edilen yardım tutarları gazetenin ilgili sayılarında ayrıntılarıyla kamuoyuna duyurulmuştur.

Boluluların oluşturduğu yardım heyetinin cepheye kadar gidip kendi elleriyle teslim ettikleri yardımlar gazetede yayımlanmıştır. Ayrıca Hilal-i Ahmer Cemiyeti için düzenlenen yardım kampanyaları ile şehirde görev yapan tüm memurların ordunun ihtiyacı için maaşlarının yüzde yirmisini bağışlamaları haber olarak verilmiştir.

İstiklal mahkemelerinde yargılananların ve aldıkları cezaların neler olduğu gazete sütunlarında okuyucuya aktararak vatan hainliği olarak adlandırılan suçların özellikle askerden kaçmaların önlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bölgede baş gösteren Kuvâ-yı Milliye aleyhtarlığının da önünün alınması için çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Gazetede İngilizlerle İstanbul Hükûmetinin iş birliği üzerine sıkça eleştiriler görülmektedir. Bu konuda tam bağımsızlık politikasının ileri sürüldüğü mandacı fikirlerin kesinlikle reddedildiği makaleler yayımlanmıştır.

Bolu'da ormancılık alanında yapılması gerekenler konusunda da gazete çok sık haber, makale türü yazılar yayımlamıştır. Bolu'nun ormanlarının değeri üzerine ekonomik bir planlamanın yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Dertli Gazetesinde Bolu'daki eğitim uygulamaları hakkında da haber ve yorumlara yer verilmiştir. Şehirdeki okulların eğitim öğretim süreçleri ve ihtiyaçları üzerinden dönemin eğitim yaklaşımlarını gözlemek mümkündür.

Kaynaklar

Baykal, Hülya, "Millî Mücadele'de Basın", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4/11, (1988), 471-479.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, (CBA) İ..DUİT /17- 87.

Dertli Gazetesi, 14 Mart 1337

Dertli Gazetesi, 16 Ağustos 1919.

Dertli Gazetesi, 16 Ağustos.1919.

Dertli Gazetesi, 19 Temmuz 1920.

Dertli Gazetesi, 29 Haziran 1336.

Dertli Gazetesi, 6 Ağustos 1928.

Evcin, Erol, *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi (Olaylar ve İz Bırakanlar)*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2013), 664-666.

Girgin, Atilla, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2001.

Güneş, İhsan, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem, (1935-1939)*, C.2, Ankara: 2001.

İnuğur, Nuri, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992.

Konrapa, Zekai, *Bolu Tarihi*, Bolu: Vilayet Matbaası, 1960

Özdemir, Nuray, "Millî Mücadele Döneminde Bolu Hilal-i Ahmer Cemiyeti", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, (2012), 83-106.

Özdemir, Nuray, "Millî Mücadelede Kadın Desteği: Bolu Müdafaa-ı Vatan Cemiyeti", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, (2011), 50-61.

Özkaya, Yücel, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2, (1985), 589-590.

Öztoprak, İzzet, *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını (Mayıs 1919-Temmuz 1921) Türkiye İle İlgili Dış Haberler ve Bunların İç Basındaki Tepkileri*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayını, 1981.

Selçuk, Bahir, "Millî Mücadele'nin Elazığ'dan Yükselen Sesi Satvet-i Milliye'nin Edebî Yönü Üzerine", *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2, 2018), 1026-1028.

TBMM ATHKÖ, Sicil No:64.

Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1981.

Üstünel, Gül, Serap, *TBMM Bolu Mebusu Mehmet Şükrü Gülez (1920-1939)*, Bolu: Bamer Yayınları, 2015.

Varlık, Bülent, "Yerel Basının Öncüsü: Vilayet Gazeteleri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.1, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985), 99-...

Yılmaz, Celal, *Millî Mücadele'de Dertli Gazetesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 1991.

